

A MUNKA ÉRTÉKELÉSE¹

Nagy kérdések foglalkoztatják az emberiséget. A tanult és a tanulatlan egyaránt érzi, hogy egy gyorsan fejlődő gazdasági és társadalmi átalakulás részese. Forradalmak és háborúk szemeink előtt zajlottak és zajlanak le, s ha ezek nem is voltak képesek a jelen szervezeteit, a múltból maradt berendezkedéseket egy csapásra megváltoztatni és gyökeresen felfordítani, mégis nagy mozgató erőt kölcsönöztek a feltartóztathatatlan átalakulásnak. Akik régóta hirdetői és előkészítői az igazságosság és emberszeretet számára megfelelőbb korszak eljövételének, bizvást remélhetik, hogy munkájuk gyümölcse érik.

Az új rend kiképzésében eszmék, uralkodó felfogások, irányzatok épüget részt kérnek, mint a gazdasági viszonyok hatóereje és az ember soha meg nem változtatható őstermészete. Hiszen végeredményében kultúra, közgazdaság, állam, minden az emberért van s az ember nem változó célja: a folyton változó viszonyok között úgy elhelyezkedni, hogy emberi méltóságát és földi boldogságra törő vágyait kielégítse. Az új korszakot kialakító és megformáló politikai, szociális, gazdasági és erkölcsi elvek, tételek, gondolatok azonban oly kaotikus ködben gomolyognak, hogy az ércet a salaktól még azoknak is nehéz elválasztaniuk, akik ehhez a műveleihez tudásuknál fogva értenek. Az az életelv és világfelfogás, amely az újkorban azzal a jelszóval kapctra lábra, hogy megszerzi az emteri gondolkodás teljes függetlenségét és szabadságát, elvetette a míg nem fogható, le nem mérhető természetfölöttieket. Ennek a felfogásnak terjedése és megerősödése nem maradhatott

¹ Szívesen közöljük a magyar munkásság széles rétegének felfogását visszatükröző sorokat. *Szerk.*

hatás nélkül a munka értékének és természetének megítélésére sem. A klasszikus nemzetgazdaság zászlótartói nem is késtek olyan nézeteket vallani, amelyeknek gyakorlati alkalmazása a kapitalizmus, vagyis a munka rovására kiépülő tőkeuralom hatalmi kifejlődéséhez vezetett. Ez az elmélet mindenestre az erősebbnek kedvezett, annak, aki a munkaalkalmat szolgáltatta, aki a termelés eszközeivel a géppel, nyersanyaggal rendelkezett, de szerfelett kedvezőtlen volt azok számára, akik munkajuk áruba bocsátásával voltak kénytelenek megszerzeni azt a pénzt, amellyel életszükségeik fedezését nemcsak a maguk, de családjuk számára is biztosíthatják. Egyenlőtlen harc indult meg így. A kimenetel nem lehetett kétséges. A dolgozó attól a perctől kezdve, amikor minden erkölcsi értékelést elvetve a munkában egyszerűen csak árut látott, olyan árut, mint a gyapjúban, vasban vagy kőszénben, hallatlanul fölényes helyzetbe került a munkással szemben. A kapitalizmus gyors fejlődésének puha ágya meg volt vetve, de megindult egyszersmind az a szomorú folyamat is, amely az ókori rabszolgaságot nem is javított formában visszahozhatta. A modern tőke, amelynek a szabad munkás rabszolgája lett, láthatatlan, személytelen részvénytársaság, betéti társaság, kartel, tröszt stb. alakjában jelentkezett. Lélek nélküli, érzés nélküli szervezetek ezek. Mindenki csak kisebb-nagyobb alkotórész ebben a nagy gépezetben: igazgató, mérnök, munkás, kohó, villamos akkumulátor, turbina, fűró és kalapács. A megbecsülés a használhatóság. Ha a kerék fogai megkoptak, ha a szíj kinyúlt és nem rugalmas többé, ha a munkás csontja hajlott lett, izma ernyedtt és keze reszkető, akkor nem használható többé, túl kell adni rajta. Nem a tőke természete hozza magával ezt a felfogást. Az anyagelvű világfelfogás hívta ezt életre, a gazdasági liberalizmus vitte ál

a gyakorlatba és a kapitalizmus hasznosította kíméletlenül a maga számára. A munka és a tőke így került egymással szembe olyan harcban, amelyben legtöbbször mind a ketten megsebesülnek és súlyosan károsodnak, holott nem a tőke a munka ellensége, hanem az az erkölcstelen felfogás, amely a tőke embertelen és igazságtalan felhasználását rendjénvalónak mondja s a profit-hajhászatot helyesli. A kapitalizmusban mi nem is a tőkén alapuló termelést kárhoztatjuk és támadjuk, hanem a munka aláértékelését, kizsákmányolását, a tőkével való visszaélést, a munkát nem erkölcsi értéknek hanem egyszerűen csak árunak tekintő gazdasági felfogást és berendezkedést.

A szociáldemokrácia világnézeti, filozófiai megalapozása szintén anyagelvű. Marx, Engels, Lassalle, Bebel, Kautsky s a többiek kivétel nélkül valamennyien szintén kizárnak rendszerükből minden természetfölöttit, mindent, ami az anyag, az erő és a gazdasági viszonyok körén kívül esik. A történelmi materializmus, a szociáldemokrácia hitvallása és alapja szerint az emberiség történelme önmagukban lévő törvények által mozgatott mechanikus folyamat, amelyben az emberek akaratuktól függetlenül mennek át egyik társadalmi és gazdasági létformából a másikba; ezek a létformák pedig csupán a gazdasági létharc visszatükrözései. Ezek alapján látható, hogy a munka értékelésében a kapitalizmus és a szociáldemokrácia nem igen térhetnek el egymástól. Nem is térnek el. Marx Károly például „Bérmunka és tőke” című füzetében, amelyet Engels látott el előszóval, világosan igazolja ezt az állítást. A munka erkölcsi értékétől mind a kapitalista, mind a szociáldemokrata rendszerekben egyaránt meg van fosztva. Pusztán áru, mint a gyapjú vagy fa, eszköz csupán, mint az emelőőrüd vagy a gyalu. A munka ilyen értékelése ellen a munkásnak tiltakoznia kell, mert ha a munka nem erkölcsi érték is egyszerre, ha nem az emberiségnek, az öszszességnek tett szolgálat, áldozat, akkor a munka tényleg joggal lehet a kereslet és kínálat törvényeinek játékszere és akkor a gyáros teljesen jogosan cselekszik, amikor a munkaárut a lehetőség szerint olcsón igyekszik megvenni és a végletekig kihasználni. Anyagelvű alapon nem is lehet ez ellen tiltakozni. Mi volna reá a jogcím? A gépei, a szerszámokat, az anyagot korlátozás nélkül lehet kihasználni és elhasználni. Sem jogi, sem erkölcsi kifogást nem lehet tenni az elhasználásnak sem módja, sem tempója ellen. A munka és a munkás védelméről sem lehet ezen az alapon gondoskodni. Ha pedig mégis megkísérlik a szociáldemokrata anyagelvű felfogáson lévők, ezzel elismerik, hogy mozgalmuk alaptétele hibás, mert hiszen az anyagelvű felfogás már a munka értékelésénél ellentmond az emberi méltóságnak. A munkás érdekeinek a munka keresztény értékelése felel meg; csak ez ad szilárd alapot a gyengébb és erősebb harcában a mérleget tartani tudó szociális törvényhozás számára és tudja megakadályozni, hogy a kapitalizmus túlhatalmával elnyomja a munkást.

A munka nemcsak kötelesség, hanem jog is. A munka első joga az, hogy védekezhessék. Az embernek joga van a munkához. Ez a jog az élethez való jogot is jelenti. A munka jogáról beszélni talán elméleti jelentőségű dolognak látszik. Valamikor tényleg az volt. Ma azonban a munkához való jog rendkívül fontos állami és társadalmi problémák és tennivalók kútforrása. A munkát mint jogot és kötelességet nem lehet egymástól elválasztani s a társadalmi berendezkedést úgy kell tökéletesíteni, hogy a munka kötelességváltát éppúgy átérze és megvalósítsa mindenki, mint ahogyan elismerje és tiszteletben tartsa a jogát is.

Vasvári Lajos